

Līdz pēdējam!
Teoloģijas semināra rektoram, LU Teoloģijas fakultātes dekānam Dr. Robertam Akmentiņam¹ – 27. janvārī 100gade.

Moto: „Mūsu Baznīcas dzīvē un teoloģiskās izglītības dzīvē viņš ir viens ievērojams gaišums, vēl jo vairāk – gaišums tumsībā. Nevainojams cilvēks, kura dzīvei nevarēja uzrādīt vai piedēvēt kādu ēnu. Pozitīvs raksturs ar lielu, dziļu atbildību pret saviem amata pienākumiem. Starp izcilām personībām, kādas mūsu baznīcā neapšaubāmi ir bijušas, es nešauboties minētu arī Robertu Akmentiņu.”² (Dr. Roberts Feldmanis)

Katram reiz būs simtgade, vienalga – dzīvam vai no šīs pasaules aizgājušam. Bet reti kuram to atceras vairāk kā radi vien. Lai to svinētu, ir jābūt veikušām ko izcilu, daudz vairāk kā tikai savas dzīves nodzīvošanu vien.

Četri

Šogad četriem mācītājiem un Teoloģijas semināra pasniedzējiem – Robertam Akmentiņam, Paulim Žibeikam, Robertam Kalderovskim, Robertam Feldmanim ir šī gadadiena. Rakstīt par jebkuru no viņiem nozīmē rakstīt LELB vēsturi caur šī cilvēka mūžu. „Pateicoties viņiem mēs esam, kas esam! Viņu ieguldījumu nevar pārvērtēt” (prāvests V. Pirro). Katrs to iemiesoja savā dzīvē, stājā, pasludinājumā. Caur viņiem Kristus vēsts pie mums nākusi – tieši vai pastarpināti.

Dievišķā un cilvēcīgā daļa

Parasti runājot par Baznīcu, vispirms domā tās dievišķo pusi – Vārdu un Sakramentus. Ja tikai tā, tad no vēra zūd, ka Baznīca ir arī Kristus avis, kas pulcējušās ap Viņu un Viņa dāvanām. Tā ir cilvēciskā daļa, par kuru domājot, parasti pārņem pretrunīgas jūtas. Baznīcas vēsturē dievišķais un cilvēcīgais pastāv cilvēka prātam netveramā attiecībā. Kur cilvēcīgais izpaužies grēcīgumā, ambīcijās, intrigās, tur nākas nopūsties un teikt tradicionālo: „visi ir tikai cilvēki”. Bet ar prieku un lepnumu var norādīt uz izcilajiem gadījumiem, kur cilvēcība nevis vienkārši koeksistējusi līdzās dievišķajam, bet cauraudusies ar to, kur cilvēki tapuši ne tikai dievišķo norišu liecinieki, bet „Dieva darba biedri” (1 Kor 3, 9).

Īsbiogrāfijas daļa

Pirmais šai rindā ir Roberts Akmentiņš. Dzimis 1911.27.01., 1934.g. beidza Teoloģijas fakultāti, pēc studijām bija ticības mācības un psiholoģijas skolotājs Jēkabpils ģimnāzijā. Viņa stundas esot bijušas saistošas, pat lielākie delveri palikuši klusi. „Ar nepacietību mēs gaidījām ticības mācības stundas” saka kādreizējā skolniece Ģertrūde Godiņa³. Pirmās padomju okupācijas laikā darbojies skolēnu pretestības grupā „Viesturieši”. Kara beigās sagaidīja bēgļu gaitās Kurzemē, kur, domājams, kalpoja kureliešiem toreizējos - ierakumu apstākļos.

¹ 1910.27.01.-1994.14.05.

² Kamergrauzis Normunds, sast. *Sava Ceļa Gājējs. Profesora Dr. Roberta Akmentiņa piemiņai*, R, SR, 2000, 117. lpp.

³ Vēstulē autoram, 2010.11.01.

Braukt vai palikt?

Kā sausa uzziņa skan fakts, ka viņš ordinēts 11.04.1945.g. Kuldīgā. Ko tas izsaka? Šajā laikā daudzi latvieši bēga uz Rietumiem, jo bija skaidrs, kas notiks krievu okupācijas apstākļos. Akmentiņam tas bija jautājums – braukt vai palikt? Brīvība vai Dzimtene? - „Latvijas vairs nav – šāda atziņa pārņēma daudzus .. Bet mana doma ir cita: Latvija vēl ir, manā apziņā tā ir tā pati, pārmaiņās nemainīga”.⁴ Tā bija izšķiršanās uz mūžu. Viņam tā lemt nozīmēja apliecināt ticību Dievam kā Latvijas devējam un ticību Latvijas iespējamībai, tās atdzimšanai: „Līdz pēdējam ar savu tautu būt vienotam un nešķirties, līdz pēdējam uz savas zemes būt drosmīgam un cīnīties. Līdz pēdējam.”⁵ „Līdz pēdējam” kļūs par viņa izturības pamatmotīvu.

Atkāpe - Latvija Baznīcā

Te jāsaka, ka atšķirībā no Latvijas valsts, kristīgās Baznīcas darbības un mācības⁶ kontinuitāte padomju okupācijas apstākļos netika pārrauta. LELB kā Latvijas kristīgā Baznīca, kurā latviešiem tika sludināts dzimtajā valodā⁷, padomju laikā turpināja uzturēt tautā gadsimtos izveidojušās un nostabilizējušās garīgās un tikumiskās vērtības. Tāpēc pamatoti var teikt: tā kā Baznīca uzturēja tautā kristīgo ticību, tā arī glabāja nozīmīgu tautas identitātes dimensiju, faktiski – Latvijū. Baznīcas vēsturē ir liecības, ka vispārēju briesmu gadījumā tā top par civilizācijas pēdējo bastionu. Tā arī toreiz. Tā sargāja latviešu tautu un valodu, šeit un trimdā.

Kalpošana draudzēs

Sekoja kalpošana Blīdenes, Stūru, Zvārdes, Kursīšu draudzēs, kuras karadarbībā bija palikušas bez dievnamiem, cilvēki dzīvoja bunkuros. Mācītājs dalījās evaņģēlijā un maizes riecienā, lielus gabalus staigāja kājām, jo pajūgs bija dārgs. Tad darbs Remtes, Gaiķu, Grīvaišu, Rubas, Lutriņu un vēlāk - Saldus draudzē. Draudzes bija trūcīgas, nācās strādāt par melnstrādnieku kolhozā, mežniecībā, fabrikā. Trūkums bija pastāvīgs iemītnieks ģimenē.

Sapnis

Deviņpadsmit gadu vecumā, izlasījis dažas brīvvalsts teoloģiskās grāmatas, klejotot pa Vecrīgu, es nonācu pie Jāņa baznīcas sakristejas, pār kuru pletās uzraksts: „Miers ar jums”. Pārņēma sajūta, ja būtu dūša ieiet, sastaptu sirmus, gudrus vīrus, kas rimti un izsmēloši atbildētu uz maniem jautājumiem. Pēc septiņiem gadiem, uzzināju, ka biju stāvējis Teoloģijas semināra durvju priekšā! Verot durvis, sastapu rektoru Akmentiņu, - sirmu, gudru, lēnīgu. Vīzija īstenojās!

Cilvēks

⁴ Kamergrauzis, Sava ceļa ... 57. lpp.

⁵ Citāts: Kamergrauzis Normunds, Viņa mūžs izskanēja kā svētvakars, Baznīcas gadagrāmata 1995, 178. lpp.

⁶ Kompartijas “kompetentās iestādes” nebija kompetentas, lai iejauktos LELB mācībā.

⁷ Baznīcas kanoniskajos tekstos nenotika rusifikācija. Ierobežotās (kalendāri un dziesmu lapiņas) izdevējdarbības dēļ liturģiskā valoda iekapsulējās. Lietoja 1922. gada dziesmu grāmatu, 1928. gada agendu un pirmskara Bībeles, Londonas 1965. gada izdevumu ievēda gk. kontrabandas ceļā, tas bija retums.

Akmentiņš bija Akadēmisko Teoloģisko kursu pasniedzējs kopš 1969.g., prorektors kopš 1980.g. 1980.g. viņš aizstāvēja disertāciju⁸ „Rakstnieka Augusta Saulieša pasaules uzskata pamatproblēmu aktualitāte”. Pēc doktorēšanās 1980.g. viņu iecēla par rektoru⁹.

Akmentiņš bija mazs augumā, bet platiem pleciem, staltu stāju. Acis un deguns kopā veidoja piekūnam līdzīgu izteiksmi. Tās gaiši, taču vērīgi un pārbaudoši lūkojās sarunu biedrā. Nosvērts, kluss, viņu raksturoja stingrība, noteiktība, tiešums, iecietība. Rāmu balsi, ja smaidīja, tad tikai ar acīm, bet saskarsmē pretimnākošs. Laipnība viņā apvienojās ar principialitāti. Vēlība bija slēpta aiz ārējas stingrības. Students raksta: „aiz lielas noteiktības un pat bardzības vēlākajos gados atklājās sirsniņš mentors”¹⁰. Dr. Feldmanis viņu raksturoja: „Teoloģijas semināra darba labā iekšējā saskaņotība smagi iežņaugtajos apstākļos bija viņa personības miera, gudrības un skaidras līnijas ieturēšana kā semināra darbā, tā arī ārpus tā. Cieņa pret viņu bija vispārīga un nedalīta kā kolēģu, tā studentu vidū. Pie viņa varēja atrast apdomu. Kas viņam bija jāiztur, jūta retais. Viņa vaigs vienmēr bija miera pilns”¹¹. Viņam nebija favorītu, prasības atbilda studiju nopietnībai, kā rezultātā seminārā izdevās izvairīties no krišanas jūsmotāju vai burta kalpības galējībās.

Cita pasaule

Semināra klase bija aizliegtās, tomēr neiznīcināmās pasaules vēstnesis. „Nelielajā telpā valdīja cita pasaule – tīra, patiesa un neviltota, krasi atšķirīga no šķebinošās komunistiskās melības, liekulības un iztaponības visapkārt tālaika sabiedrībā.”¹² To pašu var teikt par rektora dzīvokli. Pirmais, ko ievēroju, bija liels altāris pie vienas sienas, pie otras – rakstāmgalds. Abi masīvi, solīdi. Gan seminārā, gan viņa dzīvoklī valdošo garīgo spriegumu varēja just momentā, ieejot gribējās paklanīties kā templī. Vai tā bija profesoru garīgo personību radītā atmosfēra vai Kristus gaismas atstarojums? Pirmās reizes semināra klasē jutos teju vai apreibis, „diagnoze” bija skaidra - patiesības un Dieva „pārdozēšana”!

Darba apraksts

Ko Akmentiņš ir paveicis? Lakoniski – nodrošināja semināra akadēmisko pārmantojamību ar Teoloģijas Fakultāti (kas 1990.g. ļāva to atjaunot), toreizējo iespēju ietvaros gādāja par mācītāju sagatavošanu, nosargāja semināra lojalitāti Baznīcai.

Padomijas taktika

Komunistu varas attieksmi pret Baznīcu principiāli raksturoja ateisma ideologs Z. Balevics: “reliģija attīstīta sociālisma sabiedrībā ir vienīgā legālā un joprojām vēl visai

⁸ Citi akadēmiskie darbi: Psiholoģija. R, LELB Akadēmiskie teoloģijas kursi, 1970; Reliģijas psiholoģija, R, 1973; Ievads filozofijā (kopā ar A. Freiju). R, 1974; Reliģijas filozofija, R, 1977. Bibliogrāfija: Kamergrauzis, 171. lpp.

⁹ Pēc iepriekšējā rektora Roberta Priedes (1904.21.06.-1980.23.08., amatā no 1969) nāves arhibīskaps Jānis Matulis (1911-1985, amatā no 1969) rektora amatā gribēja iecelt Baznīcai lojālu cilvēku pirms VDK iejaukšanās. Pilnvarotais bija sašutis, ka Akmentiņš nozīmēts amatā bez viņa ziņas.

¹⁰ Pirro Viesturs, Viņu cienīšu vienmēr, Svētdienas Rīts, 1994, 26. jūn., Nr 17/18, 4. lpp.

¹¹ Feldmanis Roberts, Saruna koridorā, Svētdienas Rīts, 1994, 26. jūn. Nr 17/18.

¹² Pirro Viesturs, Viņu ...

ietekmīga ideoloģiskās opozīcijas forma”.¹³ Tās nebija cīņas fanfaru pavadībā. Padomija lietoja divkāršas iedarbes taktiku. No vienas puses - masīvs, nežēlīgs spiediens. Kā piemērs tam kalpo LELB satversmes (pieņemta 11. ģenerālajā sinodē 1968.g. 23. martā) 6. punkts: „garīdzniecībai un draudzēm stingri jāievēro valsts likumdošanas akti par baznīcu un baznīcas disciplīnu. Tas ir evaņģēliskās-luteriskās Baznīcas un draudzes labklājības pamats”.¹⁴ Profesors Feldmanis situāciju raksturoja: „Visu laiku pār semināru karājās Damokla zobens. Padomju iekārtā visa Baznīcas dzīve un garīgā rosme bija tikai pieļauta, un šī pieļaušana varēja jebkuru brīdi beigties, jo padomju sistēmas pamatu pamatā bija cīņa pret kristīgo ticību un Baznīcu, īpaši pret luterismu. Baznīcai bija „tiesības” mirt, bet ne dzīvot.”¹⁵

No otras puses – Baznīcas saēšana, mēģinājumi piedabūt atteikties no ticības¹⁶, sadarboties, utt. Pēc represijām 40-o gadu vidū-beigās, kas garīdzniekiem bija labā atmiņā, nav jābrīnās, ka mācītājs Jānis Bērziņš ārlatvijas prāvestam Leonam Čuibem sacīja: „daru visu, lai nekad nebūtu jāatgriežas Vorkutā!”¹⁷ Šis „viss” varēja nozīmēt to, kas speciālistu valodā runājot, variēja no ziņotāja līdz ietekmes aģenta lomai. Akmentiņš liecina: „Visi mācītāji, arī es, pastāvīgi tikām saukti uz čeku. Tur tu tiec tirdīts tūkstoš jautājumos, bet nekad īsti nezini, ko šoreiz no tevis grib izdabūt. – Jūs, nacionālists! – man šādā sarunā reiz svieda sejā pašapzinīgs vīrs; ne vācieši jums bija labi, ne mēs. Zināju ar ko riskēju, tomēr atteicu: esmu redzējis ķeizara laikus, septiņpadsmito gadu, deviņpadsmito un divdesmito, četrdesmito un četrdesmit pirmo. Savām acīm esmu lūkojis šīs mājas pagrabos šausmu skatus, kas redzami arī grāmatas „Baigais gads” attēlos; sakiet, kā pēc tā es varu kāpt uz mucas un skaļi kliegt: „Lai dzīvo!””¹⁸ Kā Akmentiņš man stāstīja, čekists uz to neesot sacījis neko, atļaidis.

Kolēģa liecība

Feldmanis stāsta: „Kulta lietu pārzinis uzstādīja prasību¹⁹, lai katrs, kas pieteicas iestāties seminārā, vispirms ierastos pie viņa uz „pārrunām” un novērtējumu, vai tas pielaižams studēt seminārā. Te mēs piedzīvojām mūsu rektora stāju. Viņš neņēma vērā šo prasību. Studentus uzņēma bez iepriekšējās „bikts” pie Kultu lietu pārziņa. Viņš nepakļāvās arī atkārtotiem, draudīgiem atgādinājumiem. Ar to viņš pats nokļuva zem drauda un ik brīdi varēja būt atstādināts no amata. Neredzamā roka sargāja. Tad nāca kāds tiešs uzbrukums. Tas bija vērsts pret kādu studentu, apdāvinātu, korektu cilvēku,

¹³ Balevics Zigurds, Ateisms – kompleksi saistībā ar dzīvi. Grām.: Vējš Jānis (atb. red.). *Ateistiskās audzināšanas efektivitāte*. Rīga, 1980. 37. lpp.

¹⁴ 1969.g. Ev.-lut. Baznīcas Kalendārs, R., 1969., 90.lpp.

¹⁵ Feldmanis Roberts, Saruna ...

¹⁶ Piem., no ticības atteicās un ateismu sludināja bij. luterāņu mācītājs Alfrēds Indriksons (1903-?), Ceļš uz patiesību. Bijušā garīdznieka un skolotāja atmiņas un pārdomas. R., Avots, 1985, katoļu prāvests Boļeslavs Zvejsalnieks (1927-?) Zaudētie gadi, R, LVI, 1963, adventistu sludinātājs Jānis Birziņš (1891-1987), Dvēseļu zvejošana. Dokumentāls apraksts. R, LVI, 1960; Aplūkosim kristietības pamatu R, LVI, 1962; Praviētājumi vēstures gaismā, R, Liesma, 1968; Kristieši un ateisti par cilvēka miršanu, pasaules galu, mirušo augšāmcelšanos, R, Liesma, 1969; Kristieša eshatoloģija. Trīs lielākie simboli Parādīšanās grāmatā, R, Latvijas rakstu apgādība. [b.g.].

¹⁷ Mācītājs Jānis Bērziņš bija izsūtījumā 1946-1955. Citāts: Kamergrauzis, Sava ... 66.lpp.

¹⁸ Amata S, Ir, kas nesadeg, Atmoda, 1990, 30.01. 5. lpp.

¹⁹ To centās īstenot caur arhibīskapu Ēriku Mesteru (1926.20.12-2009.08.11., amatā 1986–1989) un Konsistorijas padomnieku prāvestu Jāni Bērziņu (1913.13.08.-1990.20.02.), caur kuriem VDK tieši iedarbojās uz LELB. Kamergrauzis, Sava ... 90. lpp.

sekmīgu studijās un draudzes darbā. Rektoru izsauca Kultu lietu pārzinis: „Jums šis students jāizslēdz!” „Man nav nekāda iemesla to darīt. Šis students priekšzīmīgi studē un ir nevainojams savā stājā” atteica rektors. „Bet viņš jums ir jāizslēdz!” Rektors: „Dodiet man jūsu rīkojumu, tad es to darīšu.” „To es jums nedošu. Jums pašam viņš ir jāizslēdz!” Rektors uz šo pavēli nereaģēja. Studentu neizslēdza. Nu abi bija zem smaga drauda – kā students, tā rektors pats. Lekcijas bija beigušās, visi jau bija aizgājuši. Bijām palikuši divatā ar rektoru, izgājām koridorā, klusākā stūrī. Skatījāmies viens otrā, nerunājām ne vārda. Tad Roberts Akmentiņš teica: „Kamēr es šeit būšu, es turēšu un izturēšu.” Mēs spiedām viens otram abas rokas. Apkampāmies. Un viņš vēl palika, un palika arī students. Tas, Kurš bija ar viņu, bija spēcīgāks par postītāju.”²⁰

Pretestības taktika

Prāvests Čuibe jautāja rektoram: „Kā tu esi varējis izturēt zem krusta un ko tu darīji, lai nesabruktu? – Savā Baznīcas darbā es nekāroju ieņemt izcilus augstus pārvaldes amatus, kas man par nopelniem dotu godinājuma apliecības vai savas iztikšanas nodrošināšanai meklēt mācītāja vietu lielajās, daudzlocekļu draudzēs ... man nebija vilinājuma saņemt atzinību vai atlīdzību par kādu „priekšniecības” ierosinātu pakalpojumu vai parādīt savu gatavību sniegt ziņojumu par saviem amatbrāļiem ... man nenācās parādīt kādu pateicību par to, ka nebiju apcietināts vai aizvests, nedz arī jutos piespiests, baidoties no apcietinājuma vai izsūtījuma, darīt ko pretēju savai sirdsapziņai.”²¹ Reiz viņš sacīja, ka pareizākā stāja čekas tirdīšanā ir sacīt: „Par citiem nezinu, varu atbildēt tikai par sevi.” Prāvests Artūrs Kaminskis²² atceras: „sarežģīts bija laiks, kad mēs darbojāmies, vajadzēja pārdomāt katru vārdu, jo teikto viegli varēja sagrozīt un safabricēt apsūdzību. Patiesībā, ja gribēja, katram mācītājam varēja piesieties, kad viņš runāja par Bībeles tekstu.”²³

Pastāvēšanas cīņa vispirms bija garīga, meklējums pēc spēka, tāpēc Akmentiņš mēdza Kristu pielīdzināt vairogam. Vairogs kaujā jātur cieši klāt, garīgā cīņā ir jāturas tuvu Kristum. „Profesora Roberta Akmentiņā dzīve liecināja, ka reiz viss, kas pārdzīvots, izsāpēts un pārceists, top par ieguvumu.”²⁴ Studente dalās iespaidos par profesoru: „viņa veidols, runasveids un savaldīgais, miermīlīgais cēlums vienmēr lika domāt, ka R. Akmentiņš ir tās patiesās, senās pirmskara latviešu inteliģences sūtnis, kurš sasniedzis mūs cauri padomju gadiem. Laika gaitās es mācījos saprast, ka šāda garīga inteliģence nāk nevis no „mierlaiku Latvijas”, bet no ciešanām un ilgstoši pārbaudītas uzticības Dievam.”²⁵ Tas atspoguļojās viņa sejā – lūpas aizvien bija cieši sakniebtas, sejā ierakstījās nopietna apņēmības izteiksme. Zīmīgi, ka padomju laika foto viņš nekur nesmaida. Pretestība prasīja savu.

Ciets un gaišs

Prāvests Pirro atceras: “viņš bija sīkst”. Rektors atbilda savam uzvārdam. Pret tādiem kā viņš sistēma “buksēja”, tās zobrati aprāvās. Režims vienus Baznīcas kalpus

²⁰ Feldmanis Roberts, Saruna ...

²¹ Kamergrauzis, Sava ... 63, 66.lpp.

²² 1914.10.05.-2003.25.11

²³ Kamergrauzis, Sava ... 154.lpp.

²⁴ Kamergrauzis Normunds, Viņa ... , 179.lpp.

²⁵ Kamergrauzis, Sava ... 141.lpp.

pārmala, citus norūdīja. Otro personības škaunēs varēja just Kristus gaismu atmirdzam.
Arī Roberta Akmentiņa dzīvē un kalpošanā.

Teoloģijas semināra Sistemātiskās reliģijas zinātnes un filozofisko priekšmetu katedras
bij. subasistents Guntis Kalme